

Mielenterveysstrategian ja Itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpano Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella vuosina 2023–2024

Tehtäväkokonaisuuden tulokset

Linnaranta Outi, Rapeli Saara, Stenberg Tina, Suvisaari Jaana

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sai Sosiaali- ja terveysministeriöltä erillisrahoituksen mielenterveysstrategian toimeenpanoon vuosille 2023–2024. Laajassa kokonaisuudessa on toteutettu useita eri tehtäviä, joilla voidaan vaikuttaa kansalliseen mielen hyvinvointiin sekä palvelujen kehittämiseen. Kokonaisuus sisälsi myös stigman vähentämistä ja vähemmistöryhmien huomioimista, joilla voidaan edistää yhdenvertaisuutta Suomessa. Tähän raporttiin on koottu keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyn tehtäväkokonaisuudesta vuosilta 2023–2024.

Lukijalle

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) asiantuntijoiden Mielenterveysstrategian toimeenpanoa täydentävä toimenpidekokonaisuus kohdennettiin sellaisiin strategisiin tavoitteisiin, joita ei oltu huomioitu laajemmin valtionavustuskokonaisuuksissa vuosina 2020-2023. Suunnitelmat syntyivät sosiaali- ja terveysministeriön (STM) ja THL:n asiantuntijoiden tunnistamien tarpeiden pohjalta, ja kohdentuivat erityisesti mielenterveysoikeuksien ja tiedolla johtamisen painopisteisiin.

Toivomme onnistuneemme siinä, että tuomme esille suomalaisen mielen hyvinvoinnin moninaisuutta. Eri kulttuurien tuoma näkökulma mielen hyvinvointiin on meidän yhteistä pääomaamme ja vahvistaa yhteiskuntaa haastavana aikana. Halusimme nostaa esiin teemoja, jotka muuten suomalaisissa keskusteluissa jäivät vähälle huomiolle.

Kuvattujen hakkeiden kausi oli lyhyt, joten tehdyn työn vaikuttavuus mitataan vasta jatkossa. Pysyvämpi jälki työstä edellyttää, että syntyneet verkkokoulut, julkaisut ja muut materiaalit tulevat osaksi työpajoja ja keskustelua.

Työssä on ollut osallisena poikkeuksellisen suuri joukko THL:n ulkopuolisia toimijoita: koulutettuja kokemusasiantuntijoita, palvelujärjestelmän edustajia ja muita toimijoita. Olette osallistuneet suunnitteluun, kommentoineet kyselyitä, istuneet ryhmissä keskustelemassa, testanneet ja tehneet materiaaleja, jakaneet kyselyitä oikeaan osoitteeseen, korjanneet kieltä ja virheitä. Esitämme teille sydämelliset kiitokset!

Myös THL:n toimijoita haluamme kiittää. Moni teistä käväisi hankkeessa lyhyen aikaa. Olemme saaneet hanketoiminnan ansiosta taloon huippuasiantuntijoita esimerkiksi saamelaiskulttuuriin tai sateenkaarinuorten mielen hyvinvointiin liittyvään työhön. Tämä on mahdollistanut aivan uusia avauksia, ja osalle työstä on onneksi saatu varmistettua jatkoa myös tämän hankekauden jälkeen.

Haluan lisäksi aivan erityisesti kiittää Jaana Suvisaarta, Helena Vormaa ja Soile Ridanpäättä hankekokonaisuuden suunnittelusta, sekä Saara Rapelia ja Tina Stenbergiä hankekokonaisuuden raportoinnin koordinoinnista ja myös tämän loppuraportin mahdollistamisesta. Kiitos myös Sanna Wuoriolle, joka on toiminut viestinnän asiantuntijana.

Espoo 13.12.2024

Outi Linnaranta, ylilääkäri
Mielenterveysstrategian toimeenpanon koordinaatio

Sisällys

Lukijalle	2
Sisällys	3
1. Yleinen kuvaus hankekokonaisuudesta.....	4
1.1 Suunnitellut toimenpiteet mielenterveysstrategian toimeenpanon jatkuvuuden varmistamiseksi ja tietopohjan vahvistamiseksi perusteluineen	4
1.2 Toimeenpanosuunnitelma	5
2. Tehtäväkokonaisuudet 2023-2024: toimeenpanon tulokset.....	9
2.1 Mielenterveys pääomana	10
2.1.1 Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamalli	10
2.1.2 Mielenterveyden edistämisen hyvät käytännöt	11
2.1.3 Mielen hyvinvoinnin lukutaitomittari.....	12
2.1.4 Mielenterveyden edistämisen verkkokoulu	13
2.1.5 Romanien mielen hyvinvoinnin edistäminen	14
2.1.6 Saamelaiden mielen hyvinvoinnin edistäminen	15
2.2 Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa.....	16
2.2.1 Sukupuolen moninaisuus voimavarana	16
2.3 Mielenterveysoikeudet.....	17
2.3.1 Stigman ja syrjinnän vähentäminen	17
2.3.2 Eettisyys itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa	18
2.4 Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut.....	19
2.4.1 Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin.....	19
2.4.2 Hyvinvointialueille kohdennettu selvitys syömishäiriöiden palveluista	20
2.4.3 Nuorten vakavien mielenterveyshäiriöiden hoito hyvinvointialueilla vuonna 2024	21
2.4.4 Monimuotoiset palvelut vakavien mielenterveyshäiriöiden hoidossa	22
2.4.5 Kansallinen mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen asiakaspalautekysely 2024	23
2.5. Mielenterveysjohtaminen	24
2.5.1 Tiedolla johtaminen - toimenpidekoodit mielenterveys- ja päihdepalveluissa.....	24
3. Itsemurhien ehkäisyohjelma	25
3.1 Itsemurhien ehkäisy 2023-2024.....	25
4. Johtopäätökset.....	26
Lähteet	27

1. Yleinen kuvaus hankekokonaisuudesta

Tammikuussa 2023 Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle erillisrahoituksen mielenterveysstrategian toimeenpanoon. Suunnitelma oli tehty tutkimusprofessori Jaana Suvisaaren koordinoimana, ja siihen oli osallistunut suuri joukko STM:n ja THL:n asiantuntijoita. Hankekokonaisuudella haluttiin huomioida erityisesti mielenterveysoikeuksien ja tiedolla johtamisen painopisteitä, jotka eivät olleet tulleet 2020-2023 rahoitetuissa hankekokonaisuuksissa esille. Kuvaamme seuraavassa osiossa perusteita, joilla rahoitusta haettiin ja myönnettiin, sekä ehdotetut toimenpiteet.

1.1 Suunnitellut toimenpiteet mielenterveysstrategian toimeenpanon jatkuvuuden varmistamiseksi ja tietopohjan vahvistamiseksi perusteluineen

Mielenterveysstrategian toimeenpanossa on tunnistettu kansallisia kehittämistarpeita. Vaikka mielenterveysosaamisen vahvistaminen kunnissa -hankekokonaisuus on tuottanut hyviä toimintamalleja eri kohderyhmien mielenterveyden edistämiseksi, samanaikaisesti on havaittu, että mielenterveyden edistäminen on edelleen kuntakohtaisesti vaihtelevaa ja toiminta jää usein paikalliseksi. Suomeen tarvitaan tutkittu ja kansainvälisesti vaikuttavaksi osoitettu väestötason malli mielenterveyden edistämiseen, kaikille ilmaiseksi saatavilla oleva koulutus mielenterveyden edistämiseen sekä vaikuttavuuden arvioinnin työkaluja.

Mielenterveyspalveluja kuvaavassa, kansallisiin rekistereihin perustuvassa tietopohjassa on tunnistettu merkittäviä puutteita. Riittävän kattava tietopohja mielenterveyspalvelujen saatavuudesta, laadusta ja vaikuttavuudesta on hyvinvointialueille välttämätön resurssien kohdentamiseksi oikein sekä toimien toteutumisen ja vaikuttavuuden seuraamiseksi.

Jotta lasten ja nuorten perusterveydenhuollon mielenterveyspalveluja voidaan vahvistaa, tarvitaan perusterveydenhuollon ammattilaisten tarpeet huomioivaa ohjeistusta mielenterveysongelmien tutkimisesta, hoidosta ja vaikuttavien menetelmien käytöstä.

Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistamisen tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, tarpeen mukaisuutta ja laatua. Uudistuvan lainsäädännön toimeenpano tarvitsee tukea muun muassa monimuotoisten palvelujen nykytilan ja kehittämistarpeiden arvioimiseksi ja keskeisesti heikkoon laatuun liittyvän syrjinnän vähentämiseksi.

Haavoittuvia ryhmiä ei tähänastisessa mielenterveysstrategian toimeenpanossa ole huomioitu riittävästi. Toimia tarvitaan erityisesti mielenterveyden edistämiseksi ja itsemurhien ehkäisemiseksi Suomen perinteisissä kulttuuri- ja kielivähemmistöissä sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten keskuudessa.

Esitimme seuraavia toimia näiden ongelmien ratkaisemiseksi:

1. Kansallinen malli mielenterveyden edistämiseen ja mielenterveysosaamisen arviointiin
2. Hyvinvointialueiden tarpeita vastaava tietopohja mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluista palveluiden vaikuttavuuden ja asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi
3. Osaamisen vahvistaminen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa
4. Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistamisen toimeenpanon tuki
5. Pakon käytön vähentämisen toimien vahvistaminen
6. Mielenterveyden edistäminen ja itsemurhien ehkäisy perinteisissä kieli- ja kulttuurivähemmistöissä ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten keskuudessa.

7. Itsemurhia ja itsemurhayrityksiä koskevan tietopohjan ajantasaistaminen ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanosuunnitelman laatiminen”

1.2 Toimeenpanosuunnitelma

1. Mielenterveyden edistämisen ja mielenterveysosaamisen arvioinnin kansallinen malli

Suomessa mielenterveyden edistäminen on ollut kuntakohtaisesti vaihtelevaa ja jäänyt usein paikalliseksi toiminnaksi.

- Toteutamme pilotin **universaalista väestötason mielenterveyden edistämisen mallista**, joka on sovellettavissa eri kohderyhmille. Malliksi ehdotetaan vaikuttavaksi ja säästöjä tuottavaksi todettua mielen hyvinvoinnin ABC -mallia (Act, Belong, Commit) (Donovan ym. 2021).
- Toteutamme **mielenterveyden edistämisen verkkokoulun THL:n verkkokouluportaaliin**. Sisältönä mielenterveyden edistämisen lähtökohdat ja viitekehykset sekä tutkittuja mielenterveyden edistämisen hyviä käytäntöjä.
- Kehitämme ja testaamme **mielen hyvinvoinnin lukutaidon mittarin** ja valmistelemme sen validoinnin.
- **Kokoamme vaikuttavia mielenterveyden edistämisen hyviä käytäntöjä**, joita Suomessa (ja kv-tasolla) on tehty. Konseptoimme mallien arvioinnin ja levittämisen rakenteen hyödyntäen HYTE-toimintamallien arviointisuunnitelmaa ja positiivisen mielenterveyden mittaria (vaikuttavuus yksilötasolla). Levitämme niitä eri toimijoille ja hyvinvointialueille. Rakennamme **digitaalisen tietovarannon mielenterveyden edistämisen ja ehkäisevän mielenterveystyön työkaluille**.

2. Hyvinvointialueiden tarpeita vastaava tietopohja mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluista palveluiden vaikuttavuuden ja asiakaslähtöisyyden varmistamiseksi

Hyvinvointialueilla on oltava käytössä mielenterveyspalvelujen johtamiseen kattava, luotettava ja ajantasainen tietopohja. Vaikuttavuus ja sen arviointi ohjaavat palvelujärjestelmän toiminnan kehittämistä ja tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden valintaa. Mielenterveysstrategian keskeinen tavoite on ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut, minkä arviointi edellyttää potilailta suoraan kerättyä, vertailukelpoista tietoa. Mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevien tietojen kehittäminen ja asiakaspalautetiedon kerääminen eivät edisty osana yleistä tietopohjan kehittämistä.

Mielenterveyspalveluita ja päihdepalveluita koskevassa tiedonkeruussa on puutteita, jotka edellyttävät lisätarkastelua meneillään olevan sote-järjestelmän tiedonkeruun kehittämisen lisäksi. [Mielenterveys- ja päihdepalvelujen toimintaan on rakennettu toimenpidekoodit](#), jotka on tarkoitettu käytettäväksi jokaisen käynnin yhteydessä. Ne antavat konkreettista tietoa siitä, millaista hoitoa ja erityisesti psykososiaalisia interventioita palveluissa annetaan, ja niillä voidaan mitata hoidon vaikuttavuutta.

Käyttö edellyttää yhtenäisiä ohjeistuksia, jotta eri alueita voitaisiin vertailla.

- Selvitämme psykiatrian sekä muiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen tietojen kirjaamiskäytännöt paikallisiin tietojärjestelmiin sekä tietojen poiminnassa kansalliseen hoitoilmoitusjärjestelmään mahdollisesti ilmenevät ongelmat ja puutteet. Selvitys tehdään mielenterveyspalveluista sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa.
- Tuloksien pohjalta käynnistetään vaadittavat toimenpiteet puutteiden korjaamiseksi.
- Kehitämme yhtenäiset ohjeistukset yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa ja tuemme niiden käyttöönottoa.
- Toistamme kansallisen asiakaspalautekyselyn mielenterveys- ja päihdepalveluissa (Viertiö ym. 2022) vuonna 2024.

- Edellä kuvatun työn tulosten perusteella kehitämme indikaattoreita mielenterveyspalvelujen tarpeen, mielenterveyshäiriöiden hoidon laadun, hoitoprosessin ja vaikuttavuuden seurantaan.

3. Osaamisen vahvistaminen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa

(a) Opiskeluterveydenhuollon osaamisen vahvistaminen

THL julkaisi vuonna 2016 kirjan ”Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa: Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin”. Kirja on ollut erittäin käytetty, mutta sen sisältö tulisi päivittää ja muokata helppokäyttöisempään muotoon.

- Päivitämme mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa -oppaan. Muokkaamme mielenterveyshäiriöitä, niiden tutkimista ja hoitoa koskevan osuuden sähköiseen, helposti käytettävään muotoon Duodecimin hoitotyön tietokantaan, jossa on äskettäin julkaistu kouluikäisten mielenterveyttä koskevat vastaavat sisällöt (<https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/shk/article/mie00113?toc=1119020>). Samalla mielenterveyshäiriöitä, niiden tutkimista ja hoitoa koskeva osuus käännetään ruotsiksi.

(b) Selvitys syömishäiriöiden hoidon kansallisista kehittämistarpeista

Lasten ja nuorten syömishäiriöt ovat lisääntyneet ja oireilu vaikeutunut viime vuosina (Häkkinen ja Raevuori 2022). Vaikuttavia hoitomenetelmiä tarvitaan avohoitoon, jotta hoito voisi käynnistyä viiveettä.

- Toteutamme selvityksen, jossa kartoitamme nykytilan hyvinvointialueiden palveluista ja hoitomuodoista syömishäiriöihin ja teemme systemaattisen kansainvälisen kirjallisuuskatsauksen vaikuttavista syömishäiriöiden hoitomenetelmistä perus- ja erikoistasolla.
- Selvityksen pohjalta tehdään kansalliset kehittämisehdotukset ja tuetaan kansallista verkostoitumista niiden käyttöönottamiseksi.

4. Uudistuvan mielenterveys- ja päihdelainsäädännön toimeenpanon tuki

Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistamisen tavoitteena on parantaa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuutta, tarpeen mukaisuutta ja laatua. Hyvinvointialueita edellytetään palvelujen järjestämistä monimuotoisesti. Toimeenpanoa tukee osaltaan tietopohjan parantaminen edellä kuvatulla tavalla. Monimuotoisten palvelujen järjestämiseksi ja palvelujen laadun kehittämiseksi tarvitaan selvitys nykytilasta sekä keskeisimmistä monimuotoisen palvelun toimintamalleista, joita kansainvälisen tutkimusnäytön perusteella tulisi olla saatavilla. Keskeinen saatavuuden ja laadun ongelma on potilaiden palveluissa kohtaava syrjintä, jonka vähentämiseksi tarvitaan toimia.

a) Monimuotoisten palveluiden saatavuuden parantaminen

- Monimuotoisten palvelujen tarve liittyy erityisesti vakaviin mielenterveyshäiriöihin. Kokoamme selvityksessä hyvinvointialueilta tiedot siitä, mitä näyttöön perustuvia monimuotoisia palveluja ja toimintamalleja eri alueilla on tarjolla tälle kohderyhmälle ja missä määrin niitä ohjaavat alkupe-
räiset kyseisten menetelmien laatuksiteerit. Toimintamallien, kuten tehostetun avohoidon (assertive community treatment), lisäksi selvitämme, missä määrin palveluja ylipäätään toteutetaan kotiin vietävinä palveluina tai muuten joustavina, monimuotoisina palveluina.

- Toteutamme systemaattisen katsauksen keskeisimmistä vakavien mielenterveyshäiriöiden monimuotoisten palvelujen muodoista. Erityisenä kohderyhmänä ovat ne potilaat, jotka ovat pitkäaikaisessa tai pitkittyneessä sairaalahoidossa tai ovat riskissä päätyä tällaiseen hoitoon.
- Selvitys voi toimia pohjana vakavien mielenterveyshäiriöiden hoidon kehittämisohjelmalle ja palvelujen seurannalle.

b) Stigman ja syrjinnän vastaisen ohjelman valmistelu

Ihmiset, joilla on mielenterveys- tai päihdehäiriö, kohtaavat stigmaa (häpeäleimaa) ja syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa. Syrjintää esiintyy sekä mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluissa että fyysisiä terveysongelmia hoidettaessa. Sen seurauksena sosiaali- ja terveyspalvelut toteutuvat laadultaan, saatavuudeltaan ja saavutettavuudeltaan eriarvoisesti niillä henkilöillä, jotka kokevat mielenterveys- tai päihdeongelmia.

- Valmistelemme stigman ja syrjinnän vastaisen ohjelman.
- Osana tätä työtä teemme selvityksen kansainvälisistä stigman ja syrjinnän vastaisista ohjelmista, joita on toteutettu useissa maissa, ja toteutamme stigman ja syrjinnän vastaisen verkkokoulun.

c) Edellä kuvattujen toimien lisäksi lainsäädännön toimeenpanon tukeen sisältyy laaja kouluttaminen ja viestintä lainsäädännön kohderyhmille.

5. Pakon käytön vähentämisen toimien vahvistaminen

Pakon käytön vähentäminen tahdosta riippumatonta hoitoa toteuttavissa sairaaloissa on mielenterveysstrategiassa linjattu keskeiseksi mielenterveysoikeuksia vahvistavaksi toimenpiteeksi. Pakon käytön vähentämisen verkosto on tahdosta riippumatonta hoitoa toteuttavien sairaaloiden henkilöstöjen muodostama verkosto, joka edistää pakon käytön vähentämistä sairaaloissa ja kouluttaa siihen.

- Rahoituksella tuetaan pakon käytön vähentämisen verkoston julkaisutoimintaa, kansainvälisiä yhteyksiä ja tulevan itsemääräämislainsäädännön valmistelua ja toimeenpanoa verkoston kanssa sovittavalla tavalla.

6. Mielenterveyden edistäminen ja itsemurhien ehkäisy haavoittuvissa ryhmissä

Haavoittuvia ryhmiä ei tähänastisessa mielenterveysstrategian ja itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanossa ole huomioitu riittävästi. Mielenterveysstrategian mukaan tulee tukea lapsia ja nuoria, joiden elämässä on psyykkistä kuormitusta haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa olevia lapsia ja nuoria ja **kulttuuriselta tai yhteiskunnalliselta asemaltaan haavoittuviin ryhmiin kuuluvia lapsia ja nuoria**). Itsemurhien ehkäisyohjelman toimenpide 13 puolestaan kehottaa kehittämään **kulttuurisensitiivisiä eli kielen ja kulttuurin mukaisia ehkäisyohjelmia ja kriisityötä yhdessä alkuperäiskansan, sateenkaariväestön ja muiden vähemmistöryhmien edustajien kanssa**.

a) Mielenterveyden edistäminen ja itsemurhien ehkäisy kieli- ja kulttuurivähemmistöissä

Hankkeessa keskitytään mielenterveyden edistämiseen ja itsemurhien ehkäisyyn Suomen romani- ja saamelaisväestöissä.

- Hankkeessa tehdään läheistä yhteistyötä kummankin kohderyhmän kanssa (mm. hankehenkilöstön palkkaaminen ja läheinen yhteistyö muiden ko. kohderyhmien toimijoiden kanssa). Keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat saamelaisväestön osalta mm. Saamelaiskäräjät ja Lapin hyvinvointialue ja romaniväestön osalta mm. Romaniasian neuvottelukunta, AVI:t ja kolmas sektori.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten mielenterveys on tärkeää nähdä voimavarana. Tärkeää on myös varmistaa tehokas hoito ja tuki sekä vähentää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun liittyvää syrjintää. Jotta haavoittuvassa asemassa olevat nuorten mielenterveyttä voidaan tukea saumattomassa yhteistyössä, on palveluiden, osaamisen ja palveluketjujen kehittäminen olennaista jokaisella hyvinvointialueella.

- Tietopohjan kehittämiseksi aloitamme itsetuhoisuuden laaturekisterin suunnittelun. THL:lle kertyy jo nykyisin tietoa itsetuhoisuudesta eri lähteistä, mutta tämä tieto on hajallaan eikä sitä voida tarkastella ajantasaisesti. Itsemurhien ehkäisyn vahvistamiseksi tämä tieto on järjestettävä ajantasaiseksi tietokannaksi yhteiselle jakelualustalle. Itsetuhoisuuden laaturekisteri sisältää itsemurhakuolemat oikeuslääkintäyksikön tietokannasta, itsemurhayritykset terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmistä (Hilmo ja Avohilmo), itsetuhoisuuden toimenpidekoodit koodistopalvelimelta, itsetuhoisuudesta johtuneet terveydenhuollon vaaratapahtumat potilas- ja asiakasturvallisuusilmoitusjärjestelmästä (HaiPro) ja itsetuhoisuudesta johtuneet ensihoitotapahtumat kansallisesta sähköisestä ensihoitokertomuksesta (Potilastiedon arkisto).

2. Tehtäväkokonaisuudet 2023-2024: toimeenpanon tulokset

Tässä on koottuna Mielenterveysstrategian pääpainopisteiden ja itsemurhien ehkäisyohjelman mukaisesti kaikki toteutetut tehtävät ja niiden tulokset sekä tuotokset. Alla olevien tehtävien lisäksi toteutukseen kuului työskentelyn yleinen koordinaatio sekä viestintä.

1. Mielenterveys pääomana	• MUKANA –kansallinen mielenterveyden edistäminen • Romanien ja saamelaiden mielen hyvinvoinnin edistäminen
<u>2. Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa</u>	• Sukupuolen moninaisuus voimavarana
<u>3. Mielenterveysoikeudet</u>	• Stigman ja syrjinnän vastainen työ (mielenterveys-, päihde ja riippuvuus) • Pakon käytön vähentäminen psykiatrisessa sairaalahoidossa
<u>4. Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut</u>	• Osaamisen vahvistaminen lasten ja nuorten mielenterveyspalveluissa • Monimuotoisten palveluiden saatavuuden parantaminen • Kansallinen asiakaspalautekysely 2024
<u>5. Mielenterveysjohtaminen</u>	• Hyvinvointialueiden tarpeita vastaava tietopohja
<u>Itsemurhien ehkäisyohjelma</u>	• Kansallinen tietokanta itsetuhoisuusilmiöistä • Itsemurhakuolemien erillisselvitys • Kansallinen tutkimusaineisto itsetuhoisuuden taustailmiöistä

2.1 Mielen terveys pääomana

2.1.1 Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamalli

Toteuttaja/kehittäjä: Nina Tamminen, Teemu Vauhkonen, THL

Innokylä: [Mielen hyvinvoinnin ABC](#)

Tavoitteet

Kansallisessa mielen terveysstrategiatyössä on tunnistettu tarve väestötasoiselle mielen terveyden edistämisen toimintamallille. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli toteuttaa arviointi- ja implementaatiotutkimus universaalista, väestötason mielen terveyden edistämisen toimintamallista - Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamalli (perustuu Australiassa kehitettyyn Act, Belong, Commit -malliin).

Kohderyhmä

Toimintamallia voidaan toteuttaa eri toimintaympäristöissä ja kohderyhmälle. Tässä tutkimuksessa jokaisessa pilotointikunnassa oli oma kohderyhmänsä: Haapavedellä työikäiset, Kauniaisissa ikääntyneet, Limingalla mallia toteutettiin osana elintapaneuvontaa ja Turussa malli oli mukana kaupungin työllisyysohjelmassa. Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämisestä ja toteuttamisesta vastaavat henkilöt suunnittelivat toimintamallin toteutuksen THL:n tuella. Mallin käyttöönotolle haettiin kunnan johdon tuki ja toimet kirjattiin kuntien strategiaan asiakirjoihin.

Tehtävän sisältö

Mielen hyvinvoinnin ABC-toimintamallia pilotoitiin neljässä kunnassa (Haapavesi, Kauniainen, Liminka, Turku) eri kohderyhmille vuosina 2023–2024. Kuntien toimintaan osallistuneiden lukumäärät: Haapavesi n=9, Kauniainen n=5, Liminka n= 9 ja Turku n=14.

Arviointi- ja implementointitutkimus toteutettiin kunnissa monimenetelmällisesti hyödyntäen kyselytutkimusta (n=36) sekä yksilö- ja ryhmähaastatteluita (n=16). Tutkimuksessa arvioitiin mallin käytettävyys ja sovellettavuus Suomessa kuntatasolla ja eri kohderyhmille.

Tulokset

Tutkimuksessa tunnistettiin yhteensä 29 käyttöönottoon vaikuttavaa tekijää: 20 käyttöönottoa edistävää tekijää ja 9 käyttöönottoa haastavaa tekijää. Keskeisiä onnistumisen edistäjiä olivat muun muassa mielen hyvinvoinnin arvostus ja sidosryhmien motivoituneisuus mallin toteuttamiseen, johdon tuki ja riittävät resurssit toteutukseen, sekä mallin mukautettavuus eri ympäristöihin ja kohderyhmiin. Haasteina tunnistettiin riittämättömän rekrytointi- ja markkinointistrategia, oikean kohderyhmän tavoittamisen haasteet sekä osallistujien täyttymättömät odotukset.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

THL verkkosivu: [Mielen hyvinvoinnin ABC -toimintamallin arviointi- ja implementointitutkimus](#)

Tutkimuksen tulokset raportoidaan kansainvälisessä vertaisarvioidussa lehdessä otsikolla “Barriers and facilitators for implementing the ABCs for Mental Wellbeing intervention in Finland”. Tutkimuksen tuloksista tullaan myöhemmin julkaisemaan toinen artikkeli keskittyen toimintamallin vaikutuksiin osallistujien mielen hyvinvointiin.

THL blogi: [Toimi, osallistu ja omistaudu – ABC-toimintamallilla lisää mielen hyvinvointia](#)

2.1.2 Mielenterveyden edistämisen hyvät käytännöt

Toteuttajat: Saara Rapeli, Elli Lukkarinen, mielenterveyden edistämisen ryhmä THL

Innokylä: [Mielenterveyden edistämisen hyvät käytännöt](#)

Tavoitteet

Tarjota mielenterveyden edistämisen toimintaa suunnitteleville valmiita hyviä toimintamalleja, työkaluja sekä ohjata myös tutustumaan HYTE-toimintamalleihin, EU-Best Practices ja Osallisuuden palasiin.

Kohderyhmä

Kuntien suunnittelijat ja kehittäjät, jotka etsivät tietoa mielenterveyden edistämisen toimintamalleista ja hyvistä käytännöistä.

Tehtävän sisältö

Kartoitimme kirjallisuuskatsauksessa Suomalaisia sekä kansainvälisiä mielenterveyden edistämisen toimintamalleja eri asiakasryhmille. Tämän lisäksi etsimme malleja useista eri muista lähteistä ja kanavista. Toimintamallit kuvattiin lomakkeelle, josta näkyy se, kuinka helposti toimintamalli on käyttöönotettavissa, min-kälaisia resursseja tulee ottaa huomioon sekä muita oleellisia sisältöjä. Lisäksi kuvasimme vähemmän käytettyjä toimintamalleja kategoriaan Lupaavat hyvät käytännöt.

Tulokset

Toimintamallit	Työkalut
Lapset ja nuoret: Gutsy go	Erätauko -keskustelumenetelmä
Lapset ja nuoret: Nuorten kompassi	Voimavaravalmennuksen työkirja
Aikuiset: Mielenterveyden ensiapu	Vahvuuspakka
Aikuiset: Luotsitoiminta	
Ikääntyneet: Ystäväpiiri	
Ikääntyneet: Yhdessä kotikulmilla	
Lupaava käytäntö: Nuori mieli urheilussa	
Lupaava käytäntö: Hyvinvoiva lukio	

THL verkkosivu: [Mmielenterveyden edistämisen hyvät käytännöt](#)

Julkaisut

THL Blogi: [Resepti mielenterveyden edistämisen hyvälle käytännölle](#)

THL Blogi: [Recipes for good practice in mental health promotion](#)

2.1.3 Mielen hyvinvoinnin lukutaitomittari

Kehittäjät: Johanna Cresswell-Smith, Pia Solin, Nina Tamminen, Sebastian Therman, mielenterveyden edistämisen ryhmä THL

Innokylä: [Mielen hyvinvoinnin lukutaitomittari](#)

Tavoitteet

Tavoitteena oli kehittää uusi mittari, joka mahdollistaa mielen hyvinvoinnin osaamisen ja lukutaidon mittamisen. Mielen hyvinvoinnin lukutaitomittarin käyttökohteita olisivat esimerkiksi eri kurssien tai omahoito-menetelmien arviointi, eri kohderyhmien osaamisen mittaaminen sekä vertailu.

Kohderyhmä

Ammattilaiset, jotka haluavat tietoa ja arvioida työssään mielen hyvinvoinnin lukutaitoa esim. nuorten ja aikuisten toiminnoissa, ryhmissä tai kursseilla. Mittari sopii hyvin hanketyöskentelyyn.

Tehtävän sisältö

Toteutettiin erittäin perusteellinen kehittämisprosessi, johon sisältyivät seuraavat vaiheet:

1. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus olemassa olevista mittareista (Cresswell-Smith ym 2022)
2. Olemassa olevien mittarien kartoitus, hyödyllisten kohteiden tunnistaminen ja niiden tiivistäminen.
3. 20+ ensimmäisten kyselyväittämien määrittäminen.
4. Delphi-asiantuntijakyselyn ensimmäinen kierros 12 lopullisen kohdan valitsemiseksi.
5. Delphi-asiantuntijakyselyn toinen kierros näiden 12 lopullisen kohdan arvioimiseksi.
6. Kognitiivinen haastattelu sen selvittämiseksi, miten yleisväestö ymmärtää kyselyn kohdat.
7. Lopulliset mukautukset ja takaisinkääntäminen.
8. Pilotointi >70 osallistujalle yhteistyössä Mieli ry:n kanssa.
9. Pilotoinnin tulosten analysointi ja lopullisten kohtien kehittäminen.

Tulokset

Yksityiskohtainen kehitysprosessi tuotti mielen hyvinvoinnin lukutaitomittarin, joka koostui 12 yksittäisestä kohdasta. Alustavaa asteikkoa pilotoitiin yhteistyössä Mieli ry:n kanssa, joka jakoi kyselyn 74 osallistujalle heidän kurssitoiminnassaan. Pilotointiprosessi tuotti lupaavia tuloksia mittarin ymmärrettävyyden ja käytettävyyden osalta sekä toi esiin parannuskohteita, kuten kattoefektien käsittelyn tarve. Tämä havainto ohjaa jatkokehitystyötä esimerkiksi EU:n NCD Joint Action -projektissa, jossa mittariin lisätään muita ulottuvuuksia näiden kattoefektien käsittelemiseksi ja heterogeenisempien vastausten luomiseksi.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- [Conceptualising and measuring positive mental health literacy: A systematic literature review](#). Journal of Public Mental Health
- THL Blogi: [”The Mental Wellbeing Literacy Scale – what is it and why do we need it?”](#)

2.1.4 Mielenterveyden edistämisen verkkokoulu

Toteuttaja: Mielenterveyden edistämisen ryhmä THL

[Mielenterveyden edistämisen verkkokoulu](#)

Tavoitteet

Lisätään mielenterveyden edistämiseen liittyviä tietoja sekä taitoja niin ammattilaisille kuin myös opiskelijoille. Verkkokoulun tavoitteena on, että kurssin jälkeen osallistujalla on seuraavat tiedot:

- mitä mielen hyvinvointi on ja miten se eroaa mielenterveyden häiriöistä
- mitä mielenterveyden edistäminen on
- mitkä tekijät vaikuttavat mielen hyvinvointiin (suojaavat tekijät ja riskitekijät)
- mitä mielenterveyden edistämisen osaaminen on
- mitä ovat mielenterveystaidot
- miksi kohtaaminen on merkityksellistä mielenterveyden edistämisessä
- mitä ovat konkreettiset mielenterveyden edistämisen työvälineet
- miten eri ikäryhmät huomioidaan mielenterveyden edistämisessä

Kohderyhmä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen parissa työskentelevät ammattilaiset, sosiaali- ja terveysalojen ammattilaiset sekä aloja opiskelevat.

Tehtävän sisältö

Verkkokoulun alustavat sisällöt suunniteltiin yhdessä THL:n asiantuntijatyönä. Luonnos käytiin läpi kahdessa työpajassa, joissa kerättiin lisää kommentteja ja ehdotuksia sisältöihin. Ensimmäiseen osallistui mielenterveyden edistämisen parissa työskenteleviä asiantuntijoita kunnista, järjestöistä ja hyvinvointialueilta. Toiseen osallistui ammattikorkeakoulujen edustajia. Sisältöjen rakentamisessa huomioitiin saadut kommentit ja ehdotukset. Tämän jälkeen verkkokoulu pilotoitiin yhteistyössä Vantaa-Keravan hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön sekä mielenterveystyön asiantuntijoiden kanssa. Verkkokoulun testaukseen annettiin mahdollisuus osallistua myös kaikille työpajoihin osallistuneille.

Verkkokoulua päivitetään keväällä 2025.

Tulokset

Verkkokoulu julkaistiin 10.12.2024

2.1.5 Romanien mielen hyvinvoinnin edistäminen

Toteuttajat: Marko Stenroos, Niila Rahko ja Johanna Mäki-Opas, Kulttuurinen moninaisuus -tiimi, THL

Innokylä: [Romaniväestön osallisuuden kehittäminen mielenterveyspalveluissa](#)

Tavoitteet

Tavoitteena oli romaniväestön mielenterveystyön kehittäminen huomioimalla kulttuuriset ja historialliset erityispiirteet, sekä lisätä mielen hyvinvoinnin puheeksi ottamista romaniyhteisön keskuudessa erityisesti nuorten mielen hyvinvoinnin puheeksi ottaminen, romanitoimijoiden kouluttaminen mielenterveyteen liittyvistä teemoista sekä edistää työn jatkuvuutta.

Kohderyhmä

Mielen hyvinvoinnin teeman parissa työskentelevät ammattilaiset, romanitoimijat sekä romaniyhteisö

Tehtävän sisältö

Tehtävän sisältöjen valintaan osallistui romanitoimijoita ja heidät kutsuttiin mukaan yhteiseen keskusteluun ja kehittämiseen mielen hyvinvoinnin edistämisestä yhteisössä. Koulutimme romanitoimijoita mielen hyvinvoinnin puheeksi ottamisesta ja mielenterveyden edistämisestä. Valmistimme kulttuurinmukaistetun koulutusmateriaalin saavutettavuuden parantamiseksi. Toteutimme yhteistyössä Helsingin kaupungin nuorisotoimen kanssa video, jolla tavoiteltiin nuorten äänen kuulumista mielen hyvinvoinnin teemoista. Yhteisöstä tulleiden signaalien pohjautuen ja THL:n verkostoja hyödyntäen sekä romaniyhteisön huomioimiseksi koulutettiin alan ammattilaisia eri organisaatioista. Keskustelimme mielen hyvinvoinnista romaniväestön kesäkoulussa Punkaharjulla. Kesäkouluun osallistui romaniväestöä eri puolilta Suomea.

Tulokset

- Kurssi romanitoimijoille mielen hyvinvoinnin edistämisestä yhteistyössä MIELI ry:n kanssa sisältäen kulttuurisensiitiivisen materiaalin (3x4h).
- Työpaja romanitoimijoille mielen hyvinvoinnin edistämisestä sekä toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.
- Mitä kuuluu nuorille -videon tuottaminen yhdessä nuorten ja Helsingin romaninuorisotyön kanssa.
- Järjestettiin romaniväestön valtakunnallisessa kesäkoulussa keskustelutilaisuus mielenhyvinvoinnista.
- Tehty vaikuttamistyötä romaniväestön mielen hyvinvoinnin edistämiseksi, THL:n sisällä ja sidosryhmissä mm. lausunnon, puheenvuoron, koulutuksen ammattilaisille ja asiantuntijoille.
- Perustettu myös verkosto mielenhyvinvoinnin edistämiseksi romaniyhteisössä.

Julkaisut

- THL verkkosivu: [Romanit](#)
- THL-blogi: [Kansainvälisenä romanien päivänä 8.4. juhlitaan Euroopan suurimman vähemmistön kieltä ja kulttuuria](#)
Video: [Mitä kuuluu nuorille -video](#)

2.1.6 Saamelaiden mielen hyvinvoinnin edistäminen

Toteuttajat: Niila Rahko, Marko Stenroos, Johanna Mäki-Opas, Kulttuurinen moninaisuus -tiimi, THL

Innokylä: [Eritaukoista tulevan asiakkaan kohtaaminen, saamelaisen asiakas](#)

Tavoitteet

Vahvistetaan Sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisten kulttuurista kompetenssia mielen hyvinvoinnin edistämiseksi, lisätään saamenkielisten mielen hyvinvointia tukevien materiaalien saatavuutta ja saavutettavuutta ja edistetään saamelaisväestön huomioimista THL:ssä tehtävässä työssä.

Kohderyhmä

Mielen hyvinvoinnin teeman parissa työskentelevät ammattilaiset, saamelaiset toimijat ja saamelainen yhteisö.

Tehtävän sisältö

Tehtävän sisältöjen valintaan ja läpi hankkeen osallistettiin yhteistyössä saamelaistoimijoita sekä tehtiin yhteistyötä Saamelaiskäräjien kanssa. Kauden aikana tuotettiin tietoa ammattilaisille mm. saamsote -hankkeelle, opinnoissa oleville ja luotu materiaaleja saamelaisen asiakkaan kohtaamisesta, lisäksi on tarjottu koulutusta ja asiantuntemusta ammattilaisille suunnatuissa tapahtumissa. Käännettiin Mielenterveystalon omahoito-ohjelmia ja tehtiin yhteistyötä terapianavigaattorin kääntämiseksi. Tehtävän sisältöihin kuului myös konsultaatiopyyntöihin vastaaminen STM:lle, OM:lle ja VNK:lle mm. saamelaisia koskevissa kansainvälisissä sopimusasioissa. Tehty myös rajat ylittävää yhteistyötä Norjan ja Ruotsin kanssa saame aiheista.

Tulokset

Tehtävän aikana on edistetty saamelaiden mielen hyvinvointia useilla eri toimenpiteillä esimerkiksi julkaisuilla, käännöstoilla, lausunnoilla, puheenvuoroilla, vaikuttamalla eri verkostoissa ja työryhmissä. Lisäksi on edistetty THL:n ja saamelaiskäräjien yhteistyösopimuksen toteutumista. Tehtävä kokonaisuuden lopuksi on toteutettu myös työpaja saamelaistoimijoille mielen hyvinvoinnin edistämisestä sekä toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- THL verkkosivusto: [Saamelaiset](#)
- Mielenterveystalo: [mielenterveystalo saamenkielillä](#)
- Terapianavigaattori: [terapianavigaattori saamenkielillä](#)
- [Lapin perhearjen työkalupakki](#)
- THL Blogit: [Niila Rahko aloitti THL:ssä saamelaisasioiden asiantuntijana saamelaiden mielen hyvinvointia edistävässä hankkeessa](#)
- THLBlogi: [Saamelaista elämää kehystää kahdeksan vuodenaikaa ja suullinen perimä, joka siirtää kulttuurin sukupolvelta toiselle](#)
- THL Blogi: [Saamelaisuuteen ja saamen kielin liittyy vahvoja tunteita ja erilaisia kokemuksia](#)
- Innokylä: [Romanien ja saamelaiden mielen hyvinvoinnin edistäminen](#)

2.2 Lasten ja nuorten mielenterveyden rakentuminen arjessa

2.2.1 Sukupuolen moninaisuus voimavarana

Toteuttaja/kehittäjä: Aino Jehkoi, Emmi Rantanen, THL

Innokylä: [Sukupuolen moninaisuus: Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa](#)

Tavoitteet

Kehittää sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten tukea ja kohtaamista sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluissa, erityisesti koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Tuottaa tietoa ja parantaa tiedon saatavuutta. Kouluttaa ammattilaisia sukupuolen moninaisuuden teemoista.

Kohderyhmä

Nuorten parissa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, erityisesti koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa.

Tehtävän sisältö

Tuotettu Kouluterveyskyselyn aineistosta tutkimustietoa sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvoinnista sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten voimavaratekijöistä. Tehty koulutuspaketti sekä koulutettu ammattilaisia sukupuolen moninaisuudesta ja sen kohtaamisesta ja huomioimisesta sote-palveluissa.

Tulokset

Järjestetty 20 räätälöityä koulutusta eri organisaatioille, joihin osallistui yhteensä n. 1600 sote-ammattilaista. Julkaistu kaksi tutkimusjulkaisua Kouluterveyskyselyn aineistosta.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- THL tutkimuksesta tiiviisti: [Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien 8.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019–2023](#).
- THL tutkimuksesta tiiviisti: [Transnuorten tyytyväisyys elämään – voimavaratekijät liittyvät hyviin ihmissuhteisiin ja arvostavaan vuorovaikutukseen](#).
- Duodecim: [Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten voimavarana arvostavat ihmissuhteet: terveydenhuollolla tärkeä osa nuorten tukemisessa](#).
- THL Työpaperi: [Sukupuolen moninaisuus: Nuorten hyvinvointi ja kohtaaminen sote-palveluissa](#).

2.3 Mielenterveysoikeudet

2.3.1 Stigman ja syrjinnän vähentäminen

Toteuttajat: Teija Strand ja Maiju Mikkonen, THL

Innokylä: [Arvotyöskentelyn työvälineistö tiimeille ja organisaatioille](#)

Tavoitteet

Tietoisuuden lisääminen mielenterveyteen ja päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyvästä stigmasta ja syrjinnästä, sote-ammattilaisille suunnatun verkkokoulun tuottaminen, sote-ammattilaisille suunnatun tiimityöskentelyn mallin tuottaminen.

Kohderyhmä

Kohtaavaa työtä tekevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ja asiantuntijat sekä mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittäjät, myös opiskelijat, media ja päättäjät

Tehtävän sisältö

Tuotettiin tietoa ja välineitä stigman ja syrjinnän tunnistamisen ja purkamisen tueksi ja ihmisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tulokset

- Verkkokoulu stigman ja syrjinnän tunnistamisen ja ehkäisemisen tueksi. Tukena monialainen työryhmä ja kokemusasiantuntijoita. Ryhmä kokoontui 7 krt + teams-työskentely.
- Arvotyöskentelyn malli – välineistö tiimien stigmatietoisuuden vahvistamiseksi.
- Puheenvuoroja teemasta kohdeyleisölle räätälöitynä. Yleisö yht. noin 2000 hlöä.

Julkaisut

- [Verkkokoulu stigmasta ja syrjinnästä – kohtaaminen kerrallaan kohti parempia palveluita](#)
- [Stigma hoitotyössä – Mitä hoitajan tulisi tietää?](#)
- Kohtaaminen kerrallaan – mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyvän stigman purkamisen. Terveystietäjä-lehti 5/2024.
- [Päihdeongelmaan ja riippuvuuksiin liittyvät stigmat – Miten purat stigmaa viestinnän keinoin.](#) Tiedä ja toimi -kortti.
- THL Verkkosivu: [Yhdeksän keinoa: Saavutettavat ja syrjimättömät palvelut purkavat mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusongelmiin liittyvää stigmaa.](#)
- THL Verkkosivu: [Stigma ja syrjintä](#)
- THL Blogi: [Ihminen, joka ei hallitse juomistaan on kirjassa täydellinen uhri](#)
- Opiskeluterveydenhuollon sekä työttömien terveystarkastuksia toteuttaville ammattilaisille suunnattuihin oppaisiin osiot stigmasta ja syrjinnästä.

2.3.2 Eettisyys itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa

Toteuttaja/kehittäjä: Maiju Björkqvist, Mikko Korte, Tarja Tammentie-Sarén sekä muut ERA-verkoston jäsenet

Tavoitteet

Kehittää kansallisen asiantuntijaverkoston työskentelytapoja, jonka visiona on olla yhteiskunnallisesti vaikuttava asiantuntijaverkosto, joka luo ja kehittää kansallisia käytäntöjä eettisesti kestävään itsemääräämisoikeuden rajoittamisen vähentämiseen Suomen psykiatrisissa sairaaloissa.

Kohderyhmä

Mielenterveyslain mukaista tahdosta riippumatonta hoitoa tarjoavat organisaatiot, yksiköt ja terveydenhuollon ammattilaiset.

Tehtävän sisältö

- Eristämisen ja sitomisen kansallisten laatukriteerien luominen
- Verkoston toimintasuunnitelman tuottaminen vuosille 2024-2025

Tulokset

Verkosto laajentui kattamaan miltei kaikki tahdosta riippumatonta hoitoa tarjoavat hyvinvointialueet ja organisaatiot mukaan lukien Ahvenanmaa psykiatrian yksikön. Ainoastaan rekrytointi epäonnistui yhdestä hyvinvointialueelta. Verkosto vahvisti myös ammattikorkeakoulu ja yliopisto yhteistyötä. Verkostotapaamisiin vuonna 2024 osallistui keväällä 45 verkostolaista 20 eri organisaatiosta ja syystapaamisessa 37 verkostolaista 19 eri organisaatiosta.

Vuoden 2024 aikana verkostotyöskentelyn avulla tuotettiin ohjeet henkilöntarkastukseen ja katsastukseen, joiden kokoamisesta vastasi HUS psykiatrian lautapäällikkö Tuomo Tökönen. Verkostotyöllä saavutettu merkittävin tulos oli eristämisen ja sitomisen kansallisten laatukriteereiden julkaisu.

Kehittämistyön tuloksena verkoston nimi myös muutettiin. Entinen pakon käytön vähentämisen verkosto on nyt ERA-verkosto (eettisyys itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa).

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- THL Verkkosivu: [Eettisyys itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa -verkosto](#)
- Tiedosto: [ERA-verkoston toimintasuunnitelma](#)
- Käsikirja: [Eristämisen ja sitomisen kansalliset laatukriteerit](#)

2.4 Ihmisten tarpeiden mukaiset, laaja-alaiset palvelut

2.4.1 Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin.

Toteuttaja/kehittäjä: Yasmina Silén, Eeva Huikko, Terhi Aalto-Setälä, THL

Tavoitteet

Tavoitteena on tukea opiskeluterveyden- ja opiskeluhoollon ammattilaisia nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveys-, päihde- ja riippuvuushäiriöiden tunnistamisessa, tutkimisessa ja hoidossa sekä mielenterveyden edistämisessä. Lisäksi tavoitteena on yhtenäistää mielenterveyden tukea ja hoitoa perustason palveluissa tarjoamalla konkreettisia työkaluja ja selkeitä toimintamalleja.

Kohderyhmä

Oppaan ensisijaisena kohderyhmänä ovat opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat ja lääkärit sekä opiskeluhoollon psykologit ja kuraattorit. Opasta voidaan hyödyntää myös laajemmin nuorten perustason sosiaali- ja terveysterveystoimissa.

Tehtävän sisältö

Tässä oppaassa kuvataan käytännönläheisesti lievien ja keskivaikeiden mielenterveys-, päihde- ja riippuvuusongelmien sekä häiriöiden ehkäisyyn, arvioimiseen ja hoitoon kehitettyjä toimintamalleja ja menetelmiä. Lisäksi opas esittelee kirjauskäytäntöjä ja ohjeistaa toimenpidekoodien käyttöön. Oppaan tekemiseksi on tehty laaja selvitystyö ja hyödynnetty useiden asiantuntijoiden asiantuntijuutta eri teemojen kattamiseksi.

Tulokset

Oppaan avulla voidaan edistää nuorten ja nuorten aikuisten perustason palveluiden laatua ja yhdenvertaisuutta.

Julkaisut

Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa. Opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin (2024 päivitetty painos)

2.4.2 Hyvinvointialueille kohdennettu selvitys syömishäiriöiden palveluista

Toteuttaja: Yasmina Silén, Annina Rosenqvist, Terhi Aalto-Setälä, Jaana Suvisaari, Outi Linnaranta, THL

THL Verkkosivu: [Syömishäiriöt](#)

Tavoitteet:

Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa syömishäiriöön sairastuneiden lasten, nuorten ja aikuisten palvelujen järjestämistä hyvinvointialueilla vuonna 2024 sekä tunnistaa hoidon haasteita ja kehityskohteita. Sen tarkoituksena oli tuottaa tietoa palveluiden kehittämiseksi ja vahvistamiseksi.

Kohderyhmä:

Selvitys kohdistui lasten, nuorten ja aikuisten syömishäiriöpalveluihin. Kysely osoitettiin perustason ja erikoissairaanhoidon asiantuntijoille hyvinvointialueilla.

Tehtävän sisältö:

Hyvinvointialueille lähetettiin kolme erillistä kyselyä, jotka keskittyivät kartoittamaan palveluvalikoimaan kuuluvia menetelmiä, palvelujen järjestämistä sekä tunnistamaan syömishäiriöiden hoitoon liittyviä haasteita. Aineisto analysoitiin tilastollisesti ja laadullisesti. Selvitys oli ensimmäinen valtakunnallinen kartoitus syömishäiriöihin saatavilla olevista palveluista.

Tulokset:

Nuorten kohdalla syömishäiriöiden perustason palvelutarpeen kasvu todettiin merkittäväksi, sillä kaksi kolmasosaa alueista raportoi tarpeen lisääntyneen. Lapsilla palvelutarpeen kasvu havaittiin yli puolella alueista. Erikoissairaanhoidossa palvelutarve kasvoi erityisesti nuorten ja aikuisten osalta. Useat alueet kuvasivat syömishäiriöihin liittyvän oirekuvan muuttuneen aiempaa moninaisemmaksi ja liittyvän entistä monitahoisempiin haasteisiin. Toimivien hoito- ja palveluketjujen puutteet ilmenivät kaikissa ikäryhmissä, ja niiden kehittäminen tunnistettiin keskeiseksi tavoitteeksi. Alueelliset erot syömishäiriöön erikoistuneiden yksiköiden ja tiimien sekä kehitystoimien välillä olivat huomattavia.

Julkaisu:

Yasmina Silén, Annina Rosenqvist, Terhi Aalto-Setälä, Jaana Suvisaari, Outi Linnaranta (2025). Hyvinvointialueille kohdennettu selvitys syömishäiriöiden palveluista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Työpaperi 12/2024.

THL Blogi: [Kansallinen selvitys kartoittaa syömishäiriöiden hoidon kehityskohtia](#)

2.4.3 Nuorten vakavien mielenterveyshäiriöiden hoito hyvinvointialueilla vuonna 2024

Toteuttaja/kehittäjä: Outi Linnaranta, Henriikka Seittu, Terhi Aalto-Setälä, Yasmina Silén, THL

Tavoitteet

Tässä selvityksessä kokosimme hyvinvointialueilta tiedot siitä, mitä näyttöön perustuvia psykososiaalisia interventioita ja muita toimintamalleja eri alueilla on tarjolla tälle kohderyhmälle. Lisäksi selvitimme, missä määrin palveluja toteutetaan kotiin vietävinä palveluina tai muuten joustavina, monimuotoisina palveluina.

Kohderyhmä

Tuloksista koostetun julkaisun kohderyhmä ovat mielenterveyspalveluiden johtajat, vastaavat henkilöt, kehittäjät ja muut resursseista ja ohjauksesta päättävät henkilöt hyvinvointialueilla ja valtakunnallisella tasolla.

Tehtävän sisältö

Vuoden 2024 aikana THL toteutti hyvinvointialueille sähköisen kyselyn nuorille tarjottavien nuorten vaativan mielenterveyden hoidon palveluista. Kyselyssä kartoitettiin vakavaa mielenterveyshäiriöitä sairastavien nuorten (13–23-vuotiaiden) psykiatrisen erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen monimuotoisuutta alueittain. Kyselyn osa-alueita olivat palveluiden järjestäminen, palveluiden yhteensovittaminen, tuen ja hoidon toteutus, yhdenvertaisuus ja kehittäminen. Kysymysten laatimisessa ja tulosten tulkinnassa hyödynnettiin hyvinvointialueiden asiantuntijoiden kommentteja. Vastausten perusteella koostettiin Tutkimuksesta tiiviisti- julkaisu THL:n julkaisusarjaan. Tehtävä liittyi sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön uudistamisen seurantaan ja arviointiin.

Tulokset

Kyselyt lähetettiin kunkin hyvinvointialueen sekä Helsingin kaupungin kirjaamoon huhtikuussa 2024. Kyselyyn saatiin vastaus 21 alueelta, ja vastaajat edustivat hyvinvointialueen mielenterveyspalveluita tai nuoriso-psykiatria. Tuloksia on esitelty mielenterveys- ja päihdepalveluiden johtajien verkostossa, THL:n ja muiden toimijoiden valtakunnallisissa tilaisuuksissa, Mielenterveysellipsissä, ministeriön muissa tilaisuuksissa, THL:n kehittäjäverkostoissa, palvelujärjestelmään suunnatuissa ajankohtaiskirjeissä, somessa ja THL:n sisäisissä asiantuntijatilaisuuksissa.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- [Nuorten vakavien mielenterveyshäiriöiden hoito hyvinvointialueilla vuonna 2024](#). Linnaranta, Outi; Seittu, Henriikka; Aalto-Setälä, Terhi; Silén, Yasmina (2024).

Vuonna 2025 tulossa

- Sote-uudistuksen tutkimuksen raportti, jossa tuloksia hyödynnetään
- Päätöksen tueksi- julkaisu nuorten mielenterveyspalveluiden kehittämistarpeista ja suosituksista huomioiden myös terapiatakuulain tuomat tavoitteet

2.4.4 Monimuotoiset palvelut vakavien mielenterveyshäiriöiden hoidossa

Toteuttaja/kehittäjä: Jaana Suvisaari, Johanna Cresswell-Smith, Maija Lindgren, Satu Viertiö, Outi Linnaranta/THL

Tavoitteet

Tässä selvityksessä kokosimme hyvinvointialueilta tiedot siitä, mitä näyttöön perustuvia psykososiaalisia interventioita ja muita toimintamalleja eri alueilla on tarjolla tälle kohderyhmälle. Lisäksi selvitimme, missä määrin palveluja toteutetaan kotiin vietävinä palveluina tai muuten joustavina, monimuotoisina palveluina.

Kohderyhmä

Tuloksista koostetun julkaisun kohderyhmä ovat mielenterveyspalveluiden johtajat, vastaavat henkilöt, kehittäjät ja muut resursseista ja ohjauksesta päättävät henkilöt hyvinvointialueilla ja valtakunnallisella tasolla.

Tehtävän sisältö

Selvityksen taustaksi toteutimme systemaattisen katsauksen keskeisimmistä vakavien mielenterveyshäiriöiden monimuotoisten palvelujen muodoista. Erityisenä kohderyhmänä ovat ne potilaat, jotka ovat pitkäaikaisessa tai pitkittyneessä sairaalahoidossa tai ovat riskissä päätyä tällaiseen hoitoon. Selvitys voi toimia pohjana vakavien mielenterveyshäiriöiden hoidon kehittämisohjelmalle ja palvelujen seurannalle.

Tulokset

Kyselyt lähetettiin kunkin hyvinvointialueen sekä Helsingin kaupungin kirjaamoon huhtikuussa 2024. Vastaajat edustivat hyvinvointialueen mielenterveyspalveluita tai psykiatrian erikoissairaanhoidoa. Tuloksia on esitelty mielenterveys- ja päihdepalveluiden johtajien verkostossa, THL:n ja muiden toimijoiden valtakunnallisissa tilaisuuksissa, Mielenterveysellipsissä, ministeriön muissa tilaisuuksissa, THL:n kehittäjäverkostoissa, palvelujärjestelmään suunnatuissa ajankohtaiskirjeissä, somessa ja THL:n sisäisissä asiantuntijatilaisuuksissa. Vuoden 2025 alussa julkaistaan Työpaperi, jossa on sekä tehdyn katsauksen että kyselyiden tulosten pohjalta THL:n asiantuntijoiden suositukset hyvinvointialueiden palveluiden kehittämiseksi.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

Vuonna 2025 tulossa

- Työpaperi ”Monimuotoiset palvelut vakavien mielenterveyshäiriöiden hoidossa”, kirjoittajat Jaana Suvisaari, Johanna Cresswell-Smith, Maija Lindgren, Satu Viertiö, Outi Linnaranta
- Sote-uudistuksen tutkimuksen raportti, jossa tuloksia hyödynnetään

2.4.5 Kansallinen mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen asiakaspalautekysely 2024

Toteuttaja/kehittäjä: Satu Viertiö, Jaana Suvisaari, THL

Innokylä: [Kansallisen asiakaspalautekyselyn hyödyntäminen mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen kehittämisessä](#)

Tavoitteet

Asiakaspalautekyselyn tavoitteena on saada kansallisesti vertailukelpoista tietoa mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalvelujen asiakaskokemuksesta, jota voidaan hyödyntää yksiköiden omassa sekä kansallisessa kehittämistyössä.

Kohderyhmä

Kyselyn kohderyhmänä olivat kyselyn aikana avohoidon mielenterveys- ja/tai päihde- ja riippuvuuspalveluissa 15.–28.4.2024 asioineet tai ympärivuorokautisessa hoidossa olleet 18 vuotta täyttäneet asiakkaat ja potilaat.

Tulokset

- Avohoidossa vastaajia oli 7 649, joista mielenterveyshoidossa 3 902, päihdehoidossa 1 165 ja yhdistetyssä mielenterveys- ja päihdehoidossa 2 582.
- Laitoshoidossa vastaajia oli 1151, joista psykiatrisessa sairaalahoidossa 622 ja ympärivuorokautisessa päihdehoidossa 529.
- Oikeuspsykiatrisessa laitoshoidossa vastaajia oli 198.

Asiakaskokemus oli kehittynyt yhä myönteisempään suuntaan vuoden 2021 kyselyyn verrattuna. Myös tietoisuus hoitosuunnitelmasta oli parantunut, mikä viittaa siihen, että hoitosuunnitelmaprosessiin oli panostettu. Huonoin asiakaskokemus oli psykiatrisessa sairaalahoidossa ja siellä erityisesti tahdosta riippumattomassa hoidossa olevilla.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- [Kansallisen asiakaspalautekyselyn tuloksia aikuisten mielenterveys-, päihde- ja riippuvuuspalveluissa 2021 ja 2024](#). Tutkimuksesta tiiviisti/THL
- Myös artikkeleita tieteellisiin ja ammatillisiin aikakauslehtiin on suunnitelmassa.

2.5. Mielenterveysjohtaminen

2.5.1 Tiedolla johtaminen - toimenpidekoodit mielenterveys- ja päihdepalveluissa

Toteuttaja/kehittäjä: Outi Linnaranta, Tina Stenberg, THL

Innokylä: [Toimenpidekoodit mielenterveys- ja päihdepalveluissa](#)

Tavoitteet

Edistää mielenterveys- ja päihdepalveluissa käytössä olevien I-ryhmän toimenpidekoodien käyttöönottoa ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden tiedolla johtamista.

Kohderyhmä

Mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittämisestä ja johtamisesta vastaavat henkilöt sekä terveydenhuollon työntekijät.

Tehtävän sisältö

Tiedotettu ammattilaisia I-ryhmän toimenpidekoodien kirjaamisen merkityksestä ja hyödyistä.

Tehdään työ näkyväksi: millaista hoitoa palveluissa annetaan?

- Voidaan mitata toteutunutta palvelua: Milloin ja kuinka paljon tehdään?
- Voidaan mitata tuloksia: millä toimenpiteillä on vaikuttavuutta?
- Voidaan seurata tehokkuutta: hoidon laatu, käytetyt resurssit ja kustannustehokkuus?

Lisäksi tuotettiin tietoja ja välineitä toimenpidekoodien kirjaamisen avuksi sekä esitettiin miltä tietopohja nyt kertyvän tiedon pohjalta näyttää. Toteutettiin käytettävyysselvitys koodien käytöstä.

Tulokset

Alueiden etätapaamisissa tavoitettiin 73% hyvinvointialueista, joissa mukana ammattilaisia sekä johtajia. Toteutuneita tapaamisia oli yhteensä 28.

THL verkkosivu: [I-ryhmän toimenpidekoodeista mielenterveys- ja päihdepalveluissa](#) sivuille tuotettu useita tukimateriaaleja kuten:

- **video** käyttöönoton tueksi
- toimenpidekoodien **valintatyökalu**
- Kooste I-ryhmän tmp-koodeista excel-taulukko, jossa koodien käytöstä selitteet (**suomeksi ja ruotsiksi**)
- [Raportit ja julkaisut](#): Perusterveydenhuollon avohoidon sekä I-ryhmän toimenpiteet erikoissairaanhoidossa -raportit sekä viisi muuta julkaisua.
- [Lyhytohjeita kirjaamiseen](#): Tiedä & Toimi-kortteja kirjaamisen avuksi sekä potilasohje (suomeksi ja ruotsiksi).
- [Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvien menetelmien kuvaukset ja toimenpidekoodit](#).
- THL Blogi: [Tools for follow-up – a core of successful implementation](#)

3. Itsemurhien ehkäisyohjelma

3.1 Itsemurhien ehkäisy 2023-2024

Toteuttaja/kehittäjä: Timo Partonen & mielenterveystiimi THL

Innokylä: [Itsemurhien ehkäisy](#)

Tavoitteet

Tavoitteena on jatkaa ja parantaa itsemurhakuolemien estämiseksi toteutettavia toimenpiteitä tietoperusteisuutta ja osaamista vahvistamalla.

Kohderyhmä

Kohderyhmänä ovat Suomessa asuvat henkilöt.

Tehtävän sisältö

Kansallinen itsemurhien ehkäisytyötä koordinoiva verkosto, kansallinen itsemurhien ehkäisyn verkkokoulu, kansallinen tietokanta itsetuhoisuusilmiöistä, itsemurhakuolemien erillisselvitys, kansallinen tutkimusaineisto itsetuhoisuuden taustailmiöistä.

Tulokset

- Kansallinen itsemurhien ehkäisytyötä koordinoiva verkosto kokoontui vuosittain neljä kertaa arvioimaan itsemurhien ehkäisyohjelman toimeenpanon etenemistä ja katvealueita.
- Kansallisen itsemurhien ehkäisyn verkkokoulun sisältöjä päivitettiin ja lisättiin, ja ne käännettiin sekä ruotsiksi että englanniksi.
- Itsetuhoisuuden kansallisen tietokannan suunnittelu aloitettiin, ja se sisältää itsetuhoisuuden ensihoidon ja hoitotoimenpiteet sekä itsemurhayritykset ja itsemurhakuolemat.
- Erillisselvitys vuosien 2016–2023 itsemurhakuolemista julkaistiin.
- Kansallisista rekistereistä vuosilta 1987–2022 kootun pitkittäisaineiston tilastoanalyysit itsemurhakuolemien ja itsemurhayritysten juurisyiden selvittämiseksi aloitettiin.

Julkaisut, ratkaisut, oppaat yms.

- Verkosto: [Kansallinen itsemurhien ehkäisytyötä koordinoiva verkosto \(THL\)](#)
- Verkkokoulu: [Itsemurhien ehkäisy \(THL\)](#)
- Alkuperäistutkimus: [Ikääntyneiden itsemurhakuolemia edeltäneet hoitokäynnit Suomessa vuosina 2016-2021 \(Duodecim\)](#)

4. Johtopäätökset

THL:n asiantuntijoiden, hanketyöntekijöiden sekä koulutettujen asiantuntijoiden, palvelujärjestelmän edustajien ja muiden toimijoiden yhteistyönä on syntynyt kahdessa vuodessa valtava määrä erilaisia materiaaleja, tilaisuuksia ja muita viestinnällisiä ulostuloja. Erillisrahoitus mahdollisti tehtäväkaudella useiden sellaisten mielenterveysoikeuksien ja tiedolla johtamisen painopisteen kannalta tärkeiden asioiden edistämisen, joita ei olisi muuten voitu toteuttaa.

Tuloksellisuuteen on osaltaan vaikuttanut, että on pystytty hyödyntämään asiantuntijoita, jotka virkатыönään ovat jo aiemmin laajasti perehtyneet aiheeseen. Tällöin hankeaikaa ei tarvita perehtymiseen, verkostojen luomiseen tai toimintatapojen opetteluun.

Digitaaliseen maailmaan jääviä tuloksia on paljon. On selvityksiä, uutta tietoa sekä työkaluja, toimintamalleja, oppaita ja verkkokouluja. Materiaaleja on jo käännetty osin useille kielille.

Toiminnan muutos edellyttää yleensä tiedon lisäksi vuorovaikutusta. Tuotettujen materiaalien vaikuttavuus on riippuvainen siitä, kuinka hyvin niistä onnistutaan viestimään ja kuinka paljon niitä käytetään eri yhteyksissä keskustelujen, työpajojen ja muiden vuorovaikutteisten tilanteiden tukena. Koska tässä kohtaa THL:lla ei ole jatkoresursseja tulosten jalkauttamiseen, tarvitsemme muiden toimijoiden aktiivisuutta. On suuri riski, että materiaaleja ei pystytä hyödyntämään optimaalisesti viestinnällisen jatkumon ja päivitysmahdollisuuden katketessa.

Osaan tehtävistä on etsitty ja saatu rahoitusta muualta esimerkiksi EU-hankerahoituksista. Tämä mahdollistaa mielenterveyden edistämisen kokonaisuuden jatkuvuuden ainakin ABC-mallin ja mielen hyvinvoinnin lukutaitomittarin kehittämisessä. Romanityö ja saamelaisten kanssa tehtävä yhteistyö jatkuvat uusissa verkostoissa sekä hankkeissa. Suurin osa kokonaisuuden tehtävistä on sellaisia, joiden työstäminen ei jatku, kuten nuorten sukupuolten moninaisuuden liittyvä kouluttaminen ja tutkimus.

Mielenterveysstrategian toimeenpanokausi jatkuu vuodet 2020-2030. Valmistelussa oli mukana laaja asiantuntijoiden joukko lausuntokierroksineen ja kuulemisineen. Vaikuttavuuden ja toimintamallien juurtumisen varmistamiseksi olisi tärkeää, että mielenterveysstrategian toimeenpano muodostaisi pääosin hallituskausista riippumattoman jatkumon.

Kunkin mielenterveysstrategian painopisteen tavoitteiden onnistumiseksi olisi tärkeää, että Mielenterveysstrategian laajaa kokonaisuutta toimeenpantaisiin eri painotuksin läpi kymmenvuotiskauden. Itsemurhien ehkäisyohjelmassa jatkuvuus STM rahoitukselle on toistaiseksi onnistuttu turvaamaan Mielenterveysstrategiaa paremmin. Mielenterveyspalveluiden kehittäminen on saanut enemmän poliittista huomiota hallituskauden yli, mutta painotus on ollut lievässä häiriöissä. Mielenterveysoikeudet ja mielenterveyden edistäminen näyttävät toistaiseksi hallitusohjelmissa saavuttaneen heikomman rahoituspohjan. Rahoituksen jatkuvuuden varmistaminen on osin onnistunut THL:n asiantuntijoiden hakeman rahoituksen ja kansainvälisen yhteistyön pohjalta, mutta toisaalta tällaisten rahoitusten ja yhteistyön rakentaminen vie valtavasti asiantuntijoiden aikaa. Vakavia mielenterveyden häiriöitä koskevien selvitysten toivotaan toimivan pohjana tätä kohderyhmää koskevien palveluiden kehittämiselle jatkossa.

Lähteet

- Donovan RJ, Koushede VJ, Drane CF, Hinrichsen C, Anwar-McHenry J, Nielsen L, Nicholas A, Meilstrup C, Santini ZI. Twenty-One Reasons for Implementing the Act-Belong-Commit-'ABCs of Mental Health' Campaign. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Oct 21;18(21):11095 <https://pub-med.ncbi.nlm.nih.gov/34769615/>
- Häkkinen L, Raevuori A. Lasten ja nuorten syömishäiriöt lisääntyneet ja oireilu vaikeutunut korona-ai- kana. *Duodecim* 2022;138:469-471
- Linnaranta O. Selvitys psykiatristen sairaalapaikkojen määrästä. Tutkimuksesta tiiviisti 6/2022. Terve- den ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://www.julkari.fi/handle/10024/143920>
- Partonen T, Kiviruusu O, Grainger M, Eklin A, Suvisaari J. Itsemurhakuolemat Suomessa vuosina 2016- 2021. Tutkimuksesta tiiviisti 47/2022. Terve- den ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki <https://www.julkari.fi/handle/10024/145373>
- Viertiö S, Laitinen AM, Kuussaari K, Partanen A, Grainger M, Therman S, Heiskanen M, Suvisaari J. Kansallinen asiakaspalautekysely mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Raportti 8/2022, Terve- den ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. <https://www.julkari.fi/handle/10024/145026>